

LEIRE VERGARA

Artxibo gogotsua

1994an Londresen, Jaques Derridak *Memoria: artxiboen gaia* nazioarteko sinposioaren barruan eskaini zuen hitzaldian, *Artxiboaren kontzeptua: freudtar inpresioa*, artxiboa memoriaren erabilerarekiko egitura akats bat zela aipatu zuen, hil-irrika bere horretan errealitatea erregistratzeko desira bera mugitzen duen mehatxua eta motorra dela. Hitzaldi hori argitaratzean, Derridak izenburua aldatzea erabaki zuen: *Artxiboaren gaitza: freudtar inpresioa*¹.

Neil Cummings-en eta Marysia Lewandowska-ren praktika artistikoaz geroztik, bereziki euren ekoizpen berrienaz geroztik, *Gogoa*, artxibotik eredu artistiko gisa ateratako inplikazio kontzeptualetako batzuk aztertzen dira. Jarraian garatzen den azterketa Arte Kontzeptualetik datozen alde aurreko adierazpenak dituen egitura-formatu horren eta Kritika Instituzionala² deritzonaren artean ezartzen den eraginean oinarritzen da. Hemen defendatzen den artxiboaren ideiak aintzakotzat hartzen ditu gailu fisikoa, metodo gisa, nahiz Derridaren erabilera bera duen *artxiboaren pultsioa*.

Neil Cummingsen eta Marysia Lewandowskaren *Gogoa* Polonian, aro komunistan, ezarritako zinema amateurrari eta zine-klubaren sareari buruzko ikerketa batetik sortutako lan multzoaren zati bat da. Erakusketak bilera gela baten barnealdearen berreraikuntza akatsgabea du, baita hiru proiektio gela berriraketa ere, beste eskenatoki posible batera garamatzen izoztutako eszenaratze multzo gisa: Polonia sozialistaren paisaia politiko aldakorra, berrogeita hamarreko hamarkadatik laurogeikora. Kontzeptualki, proiektua zine-klubaren irudikapenean eta bere jardueran oinarritzen da, *ready-made* bat balitz bezala. Cummingsen eta Lewandowskaren esku-hartze artistikoa berriraketa horren diseinuan adierazten da; hiru programatan antolatutako pelikula multzo baten hautaketa, honako izenburu hauekin: maitasuna, desira, lana; artxibo gela baten antolamendua, bisitarien euren programa sortzeko eta material hori *creative commons*-en eskubideen mende erregistratzeko.

Gogoa-ren kutsu artxibatzaile eta dokumentalak Cummingsen eta Lewandowskaren aurreko proiektuen jarraipena baieztatzen du, esaterako, *Not Hansard: the common wealth* (2000). Bertan, tokiko klubek, afizionatu taldeek, bildumazaleek eta elkarteek auto-ordezkaritza edo *Free Trade* (2003) ariketa propio gisa ekoiztutako dokumentu grafikoak pilatzen zituzten eta horietan, artearen eta kapitalaren loturak aztertzen zituzten, Manchester Art Gallery-ko bildumaren bitartez. Artista horiek formatu horretan narratiba partikularrak baino gehiago, lurraldeak eraikitze aukera ikusten dute, edo interpretazioa egunerokoaren azterketa-prozesu amaigabe gisa sustatzeko gaitasuna³.

---

¹ DERRIDA, Jacques, *Archive Fever: A Freudian Impression*, The University of Chicago Press, Chicago 1995.

² Ideia horrekin loturik, artxiboak artea sortu, banatu eta kontsumitzen den egituren azterketa kritikoa errazten duen diskurtso-esparru gisa funtzionatzen du. Ikuskera horrek "kultura materialaren esparruari" hurbilketa berri bat gehitzen dio, eta hausnarketa ireki bat eskaintzen du helburu artistikoari eta horrek erakundearekin eta errealitatearen beste egoera batzuekin duen harremanari buruz.

³ CUMMINGS, Neil and LEWANDOWSKA Marysia, *Enthusiasm*, Whitechapel London, KW Institute for Contemporary Art, Berlin, Fundació Tàpies, Bartzelona, 2005.

Gogoa-k erakusketa gailu gisa eta zinema amateurraren artxibo eraginkor gisa funtzionatzen du. Izan ere, proiektu hori Poloniako beste estatu bildumen katalogaziotik kanpoko film-material ororen gaineko ikerketa-lan batetik hasi zen. Formatu horren egitura teknikoari dagokionez, Derridak adierazten zuen artxibatzeak, erregistratzeaz gain, gertaera sortu egiten duela⁴. Horrekin dokumentuaren sorkuntzaren eta etorkizunarekiko harremanaren artean lotura ezartzen zuen. Ideia hori interesgarria da Cummingsen eta Lwandowskaren proiektua bi une oso ezberdinetan eratorri dela egiaztatzean. Batetik, *Gogotsu* izenburupean, Varsoviako Centre for Contemporary Art-en izandako inaugurazioa, testuinguru kultural eta sozialari loturik zinemagile amateurren subjektibotasuna indartzen zuena. Bestetik, *Gogoa*-ren aurkezpena Londresko Whitechapelen, Berlingo KWn eta Bartzelonako Fundació Tàpies-en. Bertan, motibazio-indar gogotsu kolektibotik abiatzen da, kontrakulturaren eragile gisa sistema sozialistan. Bigarren fase horretan, beste ikuspuntu sozial eta kultural garaikidetatik egindako berrinterpretazioaren balioak indartu egiten du sozialismoaren eta beranduko kapitalismoaren arteko irudikapenaren arazoa.

Poloniako Errepublikan Popularran sortutako zine-klubak langileei eguneroko bizitza filmean harrapatzeko beharrezko materiala ematen zitzaaien lantegiei lotutako erakundeak ziren. Horrela, egileak autonomiaz eta era kolektiboan sartzen ziren ekoizpen bideetan. Artistek proiektu horretarako hautatutako materialak egunerokoaren genealogia izan daitekeena jasotzen du tresna subertsibo gisa. Arreta amateur gogotsuan beran jartzen dute, ekoizpenaren xedea denaren aurrean duen afizionatu jarrerari dagokionez. Irrika pertsonalek gidatutako jarduera aisialdiaren eta lanaren arteko denborazko dualtasun nabarmen batean inskribatuta agertzen da. Baldintza horien aurrean, bere motibazioa, egunerokoa baldintzatu gabe irudikatzea lortzeko desirara zuzentzen zen; espazio kritiko, autonomo eta auto-irudikapenezkoa eraikitzeko konpromisoa, eta bizitza sozialaren erregistroa ekintza historikoaren tranpen aurrean kontrolatzeko premia.

Krzysztof Kiéskowskik 1979an burututako *Camera Buff*-ek (Kamera-amateurra) hirurogeita hamarrek hamarkadan erakunde horietan garatutako jarduerari buruzko fikzio-ikuspuntu bat eskaintzen digu. Pelikula Filip Moszek bere seme jaioberria grabatzeko filmagailu bat erosten duenean hasten da. Geroago, lantegiko zuzendariak langileei buruzko pelikulak egiteko proposatzen dio eta zine-kluba antolatzeako enkargua ematen dio. Pixkanaka jabetuz grabaketa errealitatean sartzeak duen indarraz eta horrek ohikoaren utopian duen eragin negatiboaz, Filipek kamera bereganantz jiratzen du, erretratu soziala bere erretratu propioaz ordezkatzeko. Pelikula horren estreinaldia *Gogoa*-ren artxiboko gelan agertzen da, eta Whitechapel Galleryn egindako aurkezpenean hitzaldien gelan modu paraleloan proiektatu da. Afizionatuaren edo profesionalaren ekoizpenaren arteko erreferentzi-gurutzatzeak, baita dokumentuaren eta fikzioaren artekoak ere, zine-klub horien litekeen jarduera gogotsuan ezarritako korapilo morala berreskuratzeko aukera ematen dio bisitariari: grabaketaren indar dialektikoa (objektiboa/subjektiboa den) tresna edo mehatxu bihurtzen da sistema sozialistaren logika hauskorren aurrean.

Industria ondoko testuinguruan, aisiaren eta lanaren arteko banaketa geroz eta lausoagoa da; horrek eragotzi egiten digu eremu sozialaren gaineko gogoaren egungo balioa argitasunez definitzea.

---

⁴ DERRIDA, Jacques, *ibid*, 17. orria.

Aisialdian garatutako Polonia sozialistako zinemagile amateurraren sortzeko gaitasunak ordain kultural bat eragin zuen. Gaur egun, motibazio horrek berak lana era argian ordezkatzeko ekar dezake eta kapital garaikiderako baliabide berri bihur daiteke. Merkatu libreko gizarte batean, amateur berriak etengabe aztertu beharko du soziala den orori gerturatzeko modu informala.

Artxiboko materiala *Creative Commons*-en arauen pean

Neil Cumingsek eta Marysia Lewandowskak, pelikulen egileekin batera, *Gogoa*-n bildutako materiala *Creative Commons* lizentzia pean erregistratzea erabaki dute. Beraien asmoa bilduma kokatzea da estatuko zinema amateurraren artxibo zaharrekiko oposizio eta kontrastezko espazio berri batean. Artxibo horiek pribatizatu egin dira eta diru kopuru handia kobratzen dute materiala eskuratzeko edo erreproduzio eskubideengatik. *Gogoa*-ren interesa iturri ireki gisa eratzea da, hau da, digitalizatuko den eta *online* eskuratzeko moduan egongo den emandako pelikula multzo bat izango da, ez ikusteko bakarrik, baizik eta etorkizuneko zinemagileek baliabide material gisa erabili ahal izateko⁵.

Creative Commons-ekin batera *open source* mugimendua copyrightaren diskurtso nagusiarekiko aurkakotasun indartsu baten espazio gisa azalratzen ari da. Bada, era alternatiboan ezagutzaren ekoizpena eta banaketa zalantzan jartzen ditu⁶. *Artxibo gogotsua*-k, cc-en arauen pean, eragin zuen laguntza-motibazioa itzultzen dio material horri. Era berean, partaidetza aktiboa ematen die egileei, pelikulen etorkizuneko erabilerei, aldaketei eta banaketei buruz erabakiak hartzean.

LEIRE VERGARA komisario independente eta ikertzailea da, Bilbon bizi da. Peio Agirrerekin batera, 2002tik egoitza Donostian duen D.A.E.-ko (Donostiako Arte Ekinbideak) ekoizpen artistikoaren egitura zuzendu du.

---

⁵ CUMMINGS, Neil eta LEWANDOWSKA, Marysia, *ibid*, 27. orria.

⁶ LIANG, Lawrence, *Guide to open content licences*, Piet Zwart Institute, Rotterdam, 2004.